

МІНІСТЕРСТВО ТРАНСПОРТУ ТА ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСПОРТУ

Кафедра „Економіки підприємств транспорту”

Гудкова В.П., Крищенко С.О.

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ
ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ

Методичні рекомендації щодо виконання контрольної роботи,
проведення практичних занять
та самостійного опрацювання дисципліни
для студентів спеціальності
7.050100 „Економіка підприємства”
денної та заочної форм навчання

Київ 2009

Гудкова В.П., Крищенко С.О. Економічне обґрунтування господарських рішень: Методичні рекомендації щодо проведення практичних занять та самостійного опрацювання дисципліни для студентів спеціальності 7.050100 „Економіка підприємства” денної та заочної форм навчання з курсу „Економічне обґрунтування господарських рішень”. – К.: ДЕГУТ, 2009. – 48 с.

Наводяться методичні рекомендації щодо проведення практичних занять та самостійного опрацювання дисципліни, метою яких є закріплення теоретичних знань та практичних навичок при вивченні курсу „Економічне обґрунтування господарських рішень”.

Методичні рекомендації розглянуто та затверджено на засіданні кафедри економіки підприємств транспорту (протокол № 20 від 22 квітня 2009 року) та на засіданні методичної комісії факультету економіки і менеджменту (протокол № 7 від 28 квітня 2009 року).

Призначено для студентів економічних спеціальностей 7.050100 „Економіка підприємства” усіх форм навчання.

Укладачі: *Гудкова В.П.*, канд. економіч. наук, доцент, доцент кафедри „Економіка підприємств транспорту” ДЕГУТ, *Крищенко С.О.*, ст. викладач кафедри „Економіка підприємств транспорту” ДЕГУТ

Рецензенти: *Ільчук В.П.*, д-р економіч. наук, професор, *Пилипенко О.В.*, канд. економіч. наук, доцент

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Зміст навчальної дисципліни	5
2. Методичні рекомендації до практичних занять	10
Перелік практичних занять	10
Плани проведення практичних занять	10
3. Завдання для самостійного вивчення курсу і методичні вказівки щодо виконання та оформлення самостійної роботи	15
Загальні відомості	15
Завдання на самостійну роботу	17
Тематика теоретичних індивідуальних завдань	22
Розрахункові індивідуальні завдання	24
4. Методичні засади і принципи визначення економічної ефективності господарських рішень	28
Загальні положення	28
Принципи визначення абсолютної економічної ефективності	29
Принципи визначення порівняльної економічної ефективності	32
5. Приклади вирішення розрахункових завдань	37
Оцінка загальноекономічної ефективності	37
Оцінка госпрозрахункової ефективності	38
Оцінка за чистою приведеною вартістю	40
Оцінка порівняльної економічної ефективності	42
6. Підсумковий контроль знань	44
Контрольні заходи	44
Критерії атестаційної оцінки	45
7. Список рекомендованої літератури	45
7.1. Основна література	45
7.2. Додаткова література	46
7.3. Періодичні видання	47
Додаток	48

ВСТУП

Економічне обґрунтування господарських рішень посідає важливе місце в процесі роботи фахівців економічного профілю. Знання щодо порядку підготовки і прийняття рішень, вимог щодо заходів виробничо-господарського розвитку, основ планування і аналізу наслідків поточних господарсько-фінансових змін та результатів впровадження інноваційно-інвестиційних проектів є невід'ємною частиною системи управління діяльністю підприємств, забезпечує науковість та обґрунтованість планування організаційно-економічних процесів.

У зв'язку з цим вивчення курсу „Економічне обґрунтування господарських рішень” є важливою частиною підготовки фахівців економічного профілю, сприяє всебічному розвитку та поглибленню економічного мислення майбутніх спеціалістів. Ця дисципліна вивчає методичні основи планування та управління процесами реформування і визначення їх впливу на фінансово-економічний стан підприємства. Опанування теоретичними знаннями та навичками при вивченні дисципліни дозволить спеціалістам на виробництві грамотно вирішувати комплекс організаційно-економічних, технологічних, технічних завдань, вивчати і використовувати нові методи роботи, вміти самостійно обґрунтовувати нові господарські заходи.

В цьому розумінні важливого значення набуває методичне забезпечення самостійного вивчення курсу та ознайомлення з прикладною економічною роботою цього спрямування. У даних методичних вказівках вивчення дисципліни починається зі змісту курсу з подальшим розкриттям сутності самостійного опрацювання, характеру і порядку представлення результатів індивідуальної роботи, деталізовано питання практичних занять, критерії атестаційної оцінки, перелік рекомендованої літератури.

За кожною темою студентам пропонуються конкретні питання з посиланням на декілька літературних джерел та виконанням практичних завдань. Для кращого засвоєння матеріалу та вивчення теоретичних і практичних питань у самостійному режимі без залучення додаткових видань до розрахункової частини подано методичні рекомендації по здійсненню розрахунків та узагальненню результатів. Для забезпечення самостійного вирішення розрахункових завдань по більшості задач пророблено декілька варіантів вихідних даних. Індивідуальний підхід провадиться за рахунок наведення по кожній темі декількох рефератів, що забезпечує не тільки загальне, але й поглиблене ознайомлення з дисципліною.

1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом дисципліни є методичні прийоми обґрунтування господарських рішень підприємств і організацій різних форм власності та галузей економіки.

Мета вивчення курсу полягає у формуванні у студентів знань з питань планування поточних змін та стратегічного реформування діяльності підприємств і організацій, виконання розрахунків по обґрунтуванню економічної ефективності в процесі прийняття господарських рішень.

Виходячи з мети до **завдань** дисципліни відноситься вивчення методичних основ планування та управління процесами реформування, організації процесу прийняття господарських рішень і визначення їх впливу на фінансово-економічний стан підприємства.

В результаті вивчення курсу „Економічне обґрунтування господарських рішень” студент повинен:

знати: теоретичні основи організації процесу прийняття та виконання стратегічних і тактичних господарських рішень, методичне забезпечення обґрунтування заходів організаційно-економічного розвитку;

вміти: розраховувати і аналізувати основні показники економічної діяльності підприємств, обґрунтовувати за допомогою спеціальних економічних розрахунків доцільності прийняття виробничо-господарських рішень щодо створення нових організаційних структур, будівництва, модернізації і реструктуризації підприємств, впровадження інших новацій.

Зміст навчальної дисципліни відповідає вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціаліста з економіки підприємств з урахуванням попереднього досвіду кафедри „Економіка підприємств транспорту” університету та кафедр споріднених вузів.

На вивчення дисципліни навчальним планом передбачено 81 годину.

Студентам стаціонару у 9 семестрі відводиться 36 годин аудиторної роботи, з них 17 годин – лекції, 17 годин – практичні заняття, та 47 годин на самостійне опрацювання курсу.

Для студентів заочної форми у 11 семестрі читаються лекції (12 годин), проводяться практичні заняття (12 годин), передбачається 57 години на самостійне вивчення.

Контрольним заходом щодо визначення якості засвоєння навчального матеріалу дисципліни є залік.

Під час заліку студент повинен показати знання про економічні категорії курсу, зміст теорії прийняття рішень, порядок проведення розрахунків з обґрунтування ефективності інновацій, вміти охарактеризувати методичні підходи до економічної оцінки наслідків впровадження виробничо-господарських заходів та визначати сфери їх застосування, а також володіти методикою проведення техніко-економічного обґрунтування прогресивних рішень.

Обсяг годин на вивчення дисципліни та контрольні заходи

	Семестри по формі навчання		Обсяг годин за навчальним планом форми навчання	
	денної	заочної	денної	заочної
Загальний обсяг годин на дисципліни	9	11	81	81
Обсяг годин на самостійне вивчення	9	11	47	57
Контрольні заходи	залік	залік	–	–

Матеріал навчальної дисципліни базується на знаннях, які студенти отримують по економічних дисциплінах, що вивчаються на попередніх курсах.

Знання, отриманні під час вивчення дисципліни є підґрунтям для виконання дипломних робіт спеціалістів та випускних робіт магістрів.

Зміст дисципліни орієнтований на ринкові умови господарювання і використання міжнародного досвіду з оцінки господарських рішень.

Навчальна дисципліна „Економічне обґрунтування господарських рішень” складається з 7 тем.

Тема 1. Організація процесу прийняття господарських рішень

1.1. Теорія прийняття рішень. Поняття „теорія прийняття рішень”. Зміст та функції теорії. Методи, структура і категорії. Організаційні фактори впливу на прийняття господарських рішень.

1.2. Порядок підготовки і прийняття рішень. Етапи підготовки і прийняття рішень. Прийом, обробка, представлення інформації. Розпізнавання ситуації. Підготовка варіантів рішень (альтернатив). Оцінка ефективності варіантів рішень (альтернатив). Прийняття рішення.

1.3. Класифікація рішень. Види рішень залежно від характеру дій: імперативні, варіативні, креативні та альтернативні рішення. Види рішень залежно від масштабу об’єкта, характеру цілей, кола проблем, метода обґрунтування, умов прийняття, способу впливу, змісту, форми.

1.4. Вимоги до господарських рішень. Своєчасність розробки, прийняття і реалізації. Наявність механізму реалізації. Оптимальність. Можливість реалізації. Гнучкість, можливість контролю. Інформативність. Зрозумілість.

Тема 2. Теоретичні основи економічного обґрунтування господарських рішень

2.1. Місце економічного обґрунтування в системі підготовки і прийняття рішень. Цілі та категорії оцінки. Принципи оцінки: пріоритет

кінцевої цілі, єдності, зв'язаності, ієрархії, функціональності, розвитку, децентралізації, невизначеності, модульності побудови. Критерії оцінки ефективності господарських рішень.

2.2. Вплив невизначеності на оцінку варіантів рішень. Варіанти економічного обґрунтування альтернатив. Оцінка варіантів рішень за умови впевненості, ризику, невизначеності.

2.3. Підходи до економічної оцінки господарських рішень. Абсолютна та порівняльна ефективність: вимоги до визначення, сфери застосування. Ретроспективна оцінка та прогнозування.

2.4. Фактори впливу на ефективність господарського рішення. Людський фактор. Інформаційний фактор. Вплив засобів праці. Системні фактори.

Тема 3. Методи розробки та обґрунтування господарських рішень.

3.1. Класифікація методів розробки, прийняття і реалізації рішень.

3.2. Евристичні методи розробки та прийняття управлінських рішень. Методи групової роботи: „мозкової атаки”, ключових питань, вільних асоціацій, інверсії, особистої асоціації, 635, дельфи. Методи індивідуальної роботи: „чекання натхнення”, Меттчету, ліквідації безвихідних ситуацій.

3.3. Основи прогнозування. Методи прогнозування: морфологічний аналіз, математичні методи параметричного прогнозування, інші методи прогнозування, перевірка прогнозів, вибір методу прогнозування.

3.4. Аналітичні методи обґрунтування. Традиційні методи економічного аналізу: аналіз абсолютних, відновних та середніх величин, порівняння, балансові зіставлень, групування, графічний і табличний методи, методи факторного аналізу. Математичні методи і прийоми. Багатопланові аналітичні методи: SWOT-аналіз, функціонально-вартісний аналіз, інші багатопланові аналітичні методи.

Тема 4. Визначення абсолютної економічної ефективності господарських рішень

4.1. Показники економічної оцінки. Коефіцієнт ефективності. Термін окупності.

4.2. Загальноекономічна ефективність. Зміст загальноекономічної ефективності. Порядок визначення середньорічного прибутку. Розрахунок коефіцієнту загальноекономічної ефективності. Визначення та інтерпретація терміну загальноекономічної окупності капіталовкладень.

4.3. Госпрозрахункова ефективність. Зміст госпрозрахункової економічної ефективності. Поняття та порядок розрахунку госпрозрахункового доходу підприємства. Визначення середньорічних значень чистого прибутку та амортизаційних відрахувань. Розрахунок коефіцієнту

госпрозрахункової економічної ефективності. Визначення та інтерпретація терміну окупності капіталовкладень за госпрозрахунковою оцінкою.

Тема 5. Визначення економічної ефективності господарських рішень з врахуванням фактора часу

5.1. Принципи економічної оцінки. Приведення грошових потоків до одного часового терміну. Зміст дисконтування. Розрахунок коефіцієнту дисконтування. Визначення початкової вартості грошових коштів (капіталу). Оцінка вартості грошових коштів (капіталу) через визначений термін (майбутньої вартості).

5.2. Показники економічної ефективності господарських рішень з врахуванням фактора часу: зміст, складові, порядок розрахунку та дисконтування. Чистий грошовий потік. Облікова дохідність. Чистий приведений ефект. Внутрішня дохідність: абсолютна, модифікована. Індекс рентабельності. Дисконтований термін окупності.

5.3. Порядок розрахунку. Способи визначення: аналітичний, табличний, графічний.

5.4. Ранжування господарських рішень за критерієм чистого приведенного ефекту. Незалежні та альтернативні господарські рішення.

Тема 6. Визначення порівняльної економічної ефективності господарських рішень

6.1. Економічне порівняння рішень. Принципи порівняння. Зміст та порядок визначення приведених витрат за варіантами господарських рішень. Поняття річного економічного ефекту.

6.2. Оцінка господарських рішень з аналогічними характеристиками. Порядок розрахунку та інтерпретація результатів визначення річного економічного ефекту.

6.3. Оцінка господарських рішень з суттєвими розбіжностями. Визначення річного економічного ефекту з врахуванням розбіжностей в характеристиках. Коефіцієнти, що враховують різницю в потужностях, термінах ефективної експлуатації, якісних властивостях: зміст, порядок розрахунку. Методичні особливості визначення коефіцієнта еквівалентності з якості.

Тема 7. Порядок оцінки комплексного економічного ефекту.

7.1. Етапи розрахунку. Класифікація економічних показників. Визначення головних категорій. Капітальні вкладення. Поточні витрати. Доходи. Фінансові результати. Економія поточних витрат.

7.2. Капітальні витрати. Утворення капітальних витрат. Складові капіталовкладень. Методи розрахунку та порядок визначення величини капітальних витрат.

7.3. Поточні витрати. Інформаційна база визначення поточних витрат. Склад поточних витрат згідно з номенклатурою та порядку калькуляції. Склад поточних витрат за елементами. Порядок визначення складових поточних витрат.

7.4. Кінцеві результати реалізації господарських рішень. Доходи. Класифікація доходів. Розрахунок окремих елементів доходних надходжень. Фінансові результати: прибуток, збиток від реалізації господарського рішення. Економія експлуатаційних витрат.

Структура навчальної дисципліни з тематичним розподілом годин по денній та заочній формах навчання наведена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Теми	Обсяг годин за формою навчання							
		денною				заочною			
		всього	в т.ч.			всього	в т.ч.		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота		лекції	практичні заняття	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	78	8	9	10
1	Організація процесу прийняття господарських рішень	5	3	2	6	3	2	1	8
2	Теоретичні основи економічного обґрунтування господарських рішень	5	3	2	6	2	1	1	8
3	Методи розробки та обґрунтування господарських рішень	5	3	2	8	2	1	1	9
4	Визначення абсолютної економічної ефективності господарських рішень	5	2	3	7	4	2	2	8
5	Визначення економічної ефективності господарських рішень з врахуванням фактора часу	5	2	3	7	5	2	3	8
6	Визначення порівняльної економічної ефективності господарських рішень	5	2	3	7	4	2	2	8
7	Порядок оцінки комплексного економічного ефекту	4	2	2	6	4	2	2	8
	Загалом	34	17	17	47	24	12	12	57

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

2.1. Перелік практичних занять

Згідно з планом проведення аудиторних занять на практичну роботу на денній формі навчання передбачено 7 практичних занять (17 год.).

На заочній формі курс вивчається протягом 7 практичних занять загальною тривалістю 12 год.

Найменування практичних занять та розподіл годин по темах (виходячи з навчального плану за формами навчання) представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Обсяг годин на проведення практичних занять

№	Найменування практичного заняття	Обсяг годин за навчальним планом форми навчання	
		денної	заочної
1	Організація процесу прийняття господарських рішень	1	1
2	Теоретичні основи економічного обґрунтування господарських рішень	2	1
3	Методи розробки та обґрунтування господарських рішень	2	1
4	Визначення абсолютної загальноекономічної ефективності господарських рішень	2	1
5	Визначення абсолютної госпрозрахункової ефективності господарських рішень	2	1
6	Визначення економічної ефективності господарських рішень з врахуванням фактора часу	2	2
7	Визначення порівняльної економічної ефективності господарських рішень	2	1
8	Визначення порівняльної економічної ефективності з врахуванням розбіжностей в характеристиках господарських рішень	2	2
9	Порядок оцінки комплексного економічного ефекту	2	2
	Загалом	17	12

2.2. Плани проведення практичних занять

Плани проведення практичних занять побудовані наступним чином.

По кожному з занять надано:

- перелік питань за темою заняття, які пропонуються для обговорення, деякі з них деталізуються за допомогою рефератів, що за бажанням або за призначенням викладача виконуються студентами групи;

- ключові спеціальні терміни, що застосовують при вивченні питань за темою заняття;
- посилання на джерела, які містять відповіді на поставлені запитання та можуть бути використані при виконанні рефератів. Саме ці джерела студент повинен самостійно проробити перед заняттям.

Практичне заняття 1. Організація процесу прийняття господарських рішень

ПЛАН

1. Теорія прийняття рішень: поняття „теорія прийняття рішень”; зміст теорії; функції теорії; методи; структура; категорії.
2. Порядок підготовки і прийняття рішень: етапи підготовки і прийняття рішень; прийом, обробка, представлення інформації; розпізнавання ситуації; підготовка варіантів рішень (альтернатив); оцінка ефективності варіантів рішень (альтернатив); прийняття рішення.
3. Класифікація рішень: види рішень залежно від характеру дій: імперативні, варіативні, креативні та альтернативні рішення; види рішень залежно від масштабу об’єкта, характеру цілей, кола проблем, методу обґрунтування, умов прийняття, способу впливу, змісту, форми.
4. Вимоги до господарських рішень: своєчасність розробки, прийняття і реалізації; наявність механізму реалізації; оптимальність; можливість реалізації; гнучкість; можливість контролю; інформативність; зрозумілість.

Реферат на тему: „Організаційні фактори впливу на прийняття господарських рішень”.

Література: 1, 2, 3, 7, 8.

Практичне заняття 2. Теоретичні основи економічного обґрунтування господарських рішень

ПЛАН

1. Місце економічного обґрунтування в системі підготовки і прийняття рішень: цілі та категорії оцінки; принципи оцінки: пріоритет кінцевої цілі, єдності, зв’язаності, ієрархії, функціональності, розвитку, децентралізації, невизначеності, модульності побудови; критерії оцінки ефективності господарських рішень.
2. Вплив невизначеності на оцінку варіантів рішень: варіанти економічного обґрунтування альтернатив; оцінка варіантів рішень за умови впевненості, ризику, невизначеності.
3. Підходи до економічної оцінки господарських рішень: абсолютна та порівняльна ефективність: вимоги до визначення, сфери застосування; ретроспективна оцінка та прогнозування.

4. Фактори впливу на ефективність господарського рішення: людський фактор; інформаційний фактор; вплив засобів праці; системні фактори.

Реферат на тему: „Вплив невизначеності на оцінку варіантів рішень”, „Варіанти економічного обґрунтування альтернатив”, „Оцінка варіантів рішень за умови впевненості, ризику, невизначеності”.

Література: 4, 5, 9.

Практичне заняття 3. Методи розробки та обґрунтування господарських рішень

ПЛАН

1. Класифікація методів розробки, прийняття і реалізації рішень.
2. Евристичні методи розробки та прийняття управлінських рішень:
 - 2.1. Методи групової роботи: „мозкової атаки”, ключових питань, вільних асоціацій, інверсії, особистої асоціації, 635, дельфи;
 - 2.2. Методи індивідуальної роботи: „чекання натхнення”, Меттчету, ліквідації безвихідних ситуацій.
3. Основи прогнозування.
4. Аналітичні методи обґрунтування.

Реферат на тему: „Методи прогнозування”, „Морфологічний аналіз”, „Математичні методи параметричного прогнозування”, „Перевірка прогнозів”, „Вибір методу прогнозування”, „Традиційні методи економічного аналізу: аналіз абсолютних, відновних та середніх величин, порівняння, балансові зіставлень, групування, графічний і табличний методи”, „Методи факторного аналізу”, „Математичні методи і прийоми економічного аналізу”, „Багатопланові аналітичні методи”, „SWOT–аналіз”, „Функціонально-вартісний аналіз”, „Багатопланові аналітичні методи”.

Література: 1, 3, 4, 5, 9.

Практичне заняття 4. Визначення абсолютної загальноекономічної ефективності господарських рішень

ПЛАН

1. Загальноекономічна ефективність: зміст загальноекономічної ефективності; інтерпретація показників загальноекономічної окупності капіталовкладень.
2. Показники загальноекономічної оцінки: порядок визначення середньорічного прибутку; розрахунок коефіцієнта загальноекономічної ефективності; розрахунок загальноекономічного терміну окупності.

Вирішення задач.

Література: 5, 9.

Практичне заняття 5. Визначення госпрозрахункової ефективності господарських рішень

ПЛАН

1. Госпрозрахункова ефективність: зміст госпрозрахункової економічної ефективності; інтерпретація значень показників за госпрозрахунковою оцінкою.

2. Показники госпрозрахункової оцінки: поняття та порядок розрахунку госпрозрахункового доходу підприємства; визначення середньорічних значень чистого прибутку та амортизаційних відрахувань; розрахунок коефіцієнта госпрозрахункової економічної ефективності; розрахунок госпрозрахункового терміну окупності.

Вирішення задач.

Література: 4, 5, 9.

Практичне заняття 6. Визначення економічної ефективності господарських рішень з врахуванням фактора часу

ПЛАН

1. Принципи економічної оцінки: приведення грошових потоків до одного часового терміну; зміст дисконтування; розрахунок коефіцієнта дисконтування; визначення початкової вартості грошових коштів (капіталу); оцінка вартості грошових коштів (капіталу) через визначений термін (майбутньої вартості).

2. Показники економічної ефективності господарських рішень з врахуванням фактора часу: зміст, складові, порядок розрахунку та дисконтування; чистий грошовий потік; облікова дохідність; чистий приведений ефект; внутрішня дохідність: абсолютна, модифікована; індекс рентабельності; дисконтований термін окупності.

3. Порядок розрахунку: способи визначення: аналітичний, табличний, графічний.

4. Ранжування господарських рішень по критерію чистого приведенного ефекту. Незалежні та альтернативні господарські рішення.

Вирішення задач.

Література: 4, 5, 9.

Практичне заняття 7. Визначення порівняльної економічної ефективності господарських рішень

ПЛАН

1. Економічне порівняння рішень.

2. Принципи порівняння.

3. Зміст та порядок визначення приведених витрат за варіантами господарських рішень: загальні приведені витрати; коефіцієнти приведення.

4. Річний економічний ефект: поняття; порядок визначення; розрахунок загального економічного ефекту; визначення річного економічного ефекту в частині поточних витрат; визначення річного економічного ефекту в частині капітальних вкладень; інтерпретація результатів розрахунку.

Вирішення задач.

Література: 4, 5.

Практичне заняття 8. Визначення порівняльної економічної ефективності з врахуванням розбіжностей в характеристиках господарських рішень

ПЛАН

1. Особливості оцінки господарських рішень з суттєвими розбіжностями.

2. Визначення коефіцієнтів врахування розбіжностей в характеристиках: коефіцієнт, що враховує різницю в потужностях; коефіцієнт, що враховує терміни ефективної експлуатації; коефіцієнт еквівалентності з якості; зміст, порядок розрахунку показників.

3. Річний економічний ефект: порядок визначення; розрахунок загального економічного ефекту; визначення річного економічного ефекту в частині поточних витрат; визначення річного економічного ефекту в частині капітальних вкладень; інтерпретація результатів розрахунку.

Вирішення задач.

Література: 4, 5.

Практичне заняття 9. Порядок оцінки комплексного економічного ефекту

ПЛАН

1. Етапи розрахунку економічних показників: визначення головних категорій; капітальні вкладення; поточні витрати; доходи; фінансові результати; економія поточних витрат.

2. Капітальні витрати: утворення капітальних витрат; складові капіталовкладень; методи розрахунку та порядок визначення величини капітальних витрат.

3. Поточні витрати: інформаційна база визначення поточних витрат; склад поточних витрат згідно з номенклатурою та порядку калькуляції; склад поточних витрат за елементами; порядок визначення складових поточних витрат.

4. Кінцеві результати реалізації господарських рішень: доходи; класифікація доходів; розрахунок окремих елементів дохідних надходжень; фінансові результати: прибуток, збиток від реалізації господарського рішення; економія експлуатаційних витрат.

Вирішення задач.

Література: 4, 5, 9.

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Загальні відомості

Самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу і основою пізнавальної діяльності студента. Самостійна робота з даного курсу набуває особливої важливості у зв'язку з тим, що економічне обґрунтування господарських рішень є невід'ємною частиною виконання дипломної роботи і оволодіння студентом відповідними знаннями підвищує якість дипломного проектування, надає об'єктивності отриманим висновкам та наданим рекомендаціям.

Метою самостійного вивчення курсу є всебічне підвищення рівня знань про економічні явища на підприємствах, раціоналізація процесів підготовки, виконання і захист індивідуальної роботи, єдність навчання та науково-дослідної праці.

Освоєння курсу відповідно до програми передбачає самостійне опрацювання студентом літературних джерел, вивчення та узагальнення матеріалів теоретичних питань, виконання практичних розрахунків за індивідуальними завданнями.

Навчальні завдання за кожною темою (*тематичні навчальні завдання*) містять перелік питань згідно з програмою курсу та планом проведення практичних занять, список літературних джерел і комплекс розрахункових завдань.

Тематичними навчальними завданнями для самостійного вивчення курсу є методичні вказівки до практичних занять.

Викладач курсу спрямовує і контролює самостійну роботу студента за тематичними завданнями, встановлює час консультацій та термін виконання самостійної роботи за кожною темою курсу.

З метою поглиблення вивчення теоретичного і практичного матеріалу студент відпрацьовує *індивідуальні завдання*.

Індивідуальна робота студентів денної та заочної форм навчання дещо відрізняється.

Для студентів *стаціонару* індивідуальна робота полягає у підготовці реферату і вирішенні задач за варіантами завдань.

У **рефераті** тезисно окреслюється сутність та виявляються основні напрямки вирішення проблем тематично спрямованих на отримання додаткових, поглиблених знань по курсу. Тематика рефератів охоплює питання, що залишилися поза увагою лекційного викладання та практичних розрахунків, передбачених сукупністю задач.

Вирішення **задач за варіантами завдань** є обов'язковим, але рекомендується до виконання. Завдання цієї складової самостійного опрацювання навчальної дисципліни – набути власних навичок здійснення

розрахунків, пов'язати окремі теми курсу, продемонструвати зв'язок між різноманітними показниками та групами показників транспортного виробництва, отримати узагальнене уявлення про системність економічних процесів та явищ в прикладному аспекті функціонування галузі.

Рекомендаційний характер виконання розрахунків за варіантами пов'язаний з обмеженістю часу (в т.ч. поза аудиторного) та значною загальною трудомісткістю роботи.

Студенти *заочної форми навчання* у межах індивідуального відпрацювання навчальної дисципліни виконують **контрольну роботу**, яка включає теоретичну та розрахункову частини.

Теоретична частина за змістом та методикою виконання відповідає підготовці рефератів, окрім цього містить додаткове теоретичне запитання з переліку матеріалів лекційного курсу стаціонару, які у зв'язку з обмеженістю аудиторних годин не висвітлюються при проведенні лекцій та практичних занять на заочному відділенні.

Тобто теоретична частина контрольної роботи складається з двох запитань: перше завдання спрямовано на характеристику окремих фундаментальних аспектів організаційно-економічного функціонування транспорту; друге завдання висвітлює додаткові специфічні властивості галузевих економічних процесів.

Розрахункова частина полягає у вирішенні за індивідуальними завданнями комплексу задач. У зв'язку з нормативною обмеженістю обсягу контрольної роботи у розрахунковій частині рекомендується виконувати два завдання. Подібна вимога дозволяє скоротити обсяг розрахунків та забезпечує ознайомлення з різними специфічними аспектами процесу економічного обґрунтування господарських рішень.

Отже, контрольна робота включає завдання реферату, питання лекційного курсу стаціонару і розрахункові завдання.

По суті індивідуальна праця студентів денної та заочної форм навчання відрізняється не за змістом, а за строками виконання та формою представлення матеріалів самостійної роботи.

Підготовка рефератів, розрахункових завдань і контрольних робіт – один з етапів вивчення курсу „Економічне обґрунтування господарських рішень”. Його метою є розширення і поглиблення теоретичних знань та отримання практичних навичок планової і аналітичної роботи з певної теми на основі самостійного узагальнення зібраного матеріалу.

Перелік питань письмової самостійної роботи виходить за межі лекційних планів та планів практичних занять (окрім реферативної складової, яка і є презентацію результатів індивідуального пізнання). Це питання, що містить програма курсу, але відповідних матеріалів не розглянуто в процесі аудиторного навчання.

При виконанні письмової самостійної роботи студент повинен показати вміння користуватися нормативними документами, літературними джерелами, узагальнювати матеріали, формулювати обґрунтовані висновки і рекомендації.

3.2. Завдання на самостійну роботу

Етапність виконання самостійної роботи:

- а) вибір теми;
- б) складання плану реферату або контрольної роботи;
- в) підбір літературних джерел;
- г) вивчення спеціальної літератури за тематикою завдань реферату, теоретичної частини контрольної роботи;
- д) добір і вивчення додаткової літератури за тематикою завдань реферату, теоретичної частини контрольної роботи (поточних матеріалів, які опубліковані в журналах, газетах тощо);
- е) добір практичного і статистичного матеріалу та його обробка;
- ж) виконання розрахунків по завданнях розрахункової частини контрольної роботи, комплексної розрахункової роботи;
- з) написання та оформлення реферату, комплексної розрахункової та контрольної робіт;
- к) підготовка доповіді до захисту реферату (контрольної роботи).

Вибір теми самостійної роботи здійснюється виходячи з таких положень.

Тема реферату обирається студентом з переліку тем самостійно або за допомогою викладача.

Тема теоретичної частини контрольної роботи обирається згідно з двома останніми цифрами шифру залікової книжки студенту, але може корегуватися або замінюватися за узгодженням з викладачем.

Розподіл варіантів теоретичного питання за двома останніми цифрами залікової книжки студента наведено в табл. 3.1.

При виборі теми реферату та теоретичної частини контрольної роботи необхідно враховувати науково-дослідні інтереси студента і актуальність теми для практичної діяльності. Студент може також запропонувати свою тему, при цьому вона повинна мати теоретичне або практичне значення для підприємства, галузі або економіки України. Важливо, щоб тема реферату була пов'язана з темою дослідження майбутньої дипломної або магістерської роботи студента.

Обравши тему, необхідно визначити мету і об'єкт дослідження. Це допоможе встановити сукупність завдань, які потрібно вирішити при підготовці реферату або при написанні теоретичної частини контрольної роботи.

Мета – закріплення теоретичних знань з курсу „Економічне обґрунтування господарських рішень”, поглиблене вивчення і розробка окремих проблем, систематизація, узагальнення та підготовка на цій основі пропозицій галузевого організаційно-економічного розвитку.

Після визначення мети і завдань дослідження студент складає *план* реферату або теоретичної частини контрольної роботи.

Варіанти завдань

Дві останні цифри шифру	Варіант теоретичної частини	Дві останні цифри шифру	Варіант теоретичної частини
01 або 51	1	26 або 76	26
02 або 52	2	27 або 77	27
03 або 53	3	28 або 78	28
04 або 54	4	29 або 79	29
05 або 55	5	30 або 80	30
06 або 56	6	31 або 81	31
07 або 57	7	32 або 82	32
08 або 58	8	33 або 83	33
09 або 59	9	34 або 84	34
10 або 60	10	35 або 85	35
11 або 61	11	36 або 86	36
12 або 62	12	37 або 87	37
13 або 63	13	38 або 88	38
14 або 64	14	39 або 89	39
15 або 65	15	40 або 90	40
16 або 66	16	41 або 91	41
17 або 67	17	42 або 92	42
18 або 68	18	43 або 93	43
19 або 69	19	44 або 94	44
20 або 70	20	45 або 95	45
21 або 71	21	46 або 96	46
22 або 72	22	47 або 97	47
23 або 73	23	48 або 98	48
24 або 74	24	49 або 99	49
25 або 75	25	50 або 00	50

Реферат або контрольної роботи складається із: титульного аркуша затвердженої форми; змісту; словника економічних термінів; вступу; основної частини; висновків; списку використаних джерел; додатків.

Словник економічних термінів надає тлумачення специфічної термінології, яка використовується в рефераті.

Вступ вміщує коротку характеристику теми, її актуальність, завдання, які необхідно виконати для розкриття теми (дослідження загальних відомостей, оцінка специфічних характеристик, систематизація практичних рекомендаційних матеріалів тощо), загально – джерела, які необхідно використати для виконання завдань, перелік основних економічних категорій.

Основна частина складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожен розділ починається з нової сторінки і вміщує матеріал по одному з

поставлених завдань. Наприкінці кожного розділу формулюються висновки, що дає можливість вивільнити загальні висновки від незначних подробиць.

Відповіді не повинні дублювати текст підручника або іншого джерела. Студенту необхідно повною мірою виявити свої загальноекономічні та специфічні знання. Разом з тим, не рекомендується давати однозначні відповіді без належних пояснень.

Пояснювальні матеріали повинні містити критичну оцінку літературних джерел, практичного та теоретичного досвіду з питань економічного обґрунтування господарських рішень і характеризувати ступінь самостійного узагальнення та індивідуальної підготовки студентів.

Комплексні розрахункові завдання за курсом та розрахункова частина контрольної роботи оформляється у вигляді розв'язку задач у відповідності до методичних рекомендацій та наведених прикладів. Всі розрахунки, які обґрунтовують цифрові дані, треба виконувати з точністю до 0,001, а при переведенні у відсотки – до 0,1. Вони повинні бути складовою частиною роботи.

Наприкінці кожної задачі за результатами розрахунків, виконаних згідно з варіантами індивідуального завдання, та з позначенням розміру отриманих даних, робляться висновки. В висновках студенту необхідно повною мірою виявити свої знання та досвід практичної роботи. Разом з тим, не рекомендується робити однозначні висновки без належних пояснень.

Загальні висновки вміщують найважливіші результати, отримані по кожному завданню, а також рекомендації щодо подальшого розвитку розглянутих проблем.

Список використаних джерел містить лише ті джерела, які були безпосередньо використані при написанні реферату або теоретичної частини контрольної роботи.

До підготовки реферату, виконання розрахункової та контрольної робіт студент повинен *вивчити необхідну літературу*: спеціальні та додаткові джерела, законодавчі і нормативні документи, конспект лекцій. Деякі пояснення і стисле викладання питань, які розглядаються в розрахункових завданнях, даються в методичних вказівках. До розв'язання кожної задачі треба приступати тільки після ознайомлення з ними.

Підбір та вивчення літератури є процесом творчого засвоєння поставлених питань. Вивчати літературні джерела слід, починати від популярних і до монографічних, наукових статей та ін. Доцільно спочатку опрацювати підручники, навчальні посібники, а потім нормативно-законодавчі документи, теоретичні розробки, статті.

В процесі роботи над літературними джерелами необхідно виділити основне у прочитаному, ретельно розібратися у термінології, записати питання, які виникають під час роботи з літературою.

Для написання самостійної роботи рекомендується використовувати фактичний матеріал підприємств або офіційні статистичні дані. Подібні відомості дозволяють унаочнити та деталізувати дослідження. До початку

збирання фактичних матеріалів доцільно визначити перелік необхідних показників, джерела інформації, послідовність збирання даних. Інформаційними джерелами можуть бути статистичні та нормативні довідники, форми звітності, сайти Інтернет (ukrstat.gov.ua, ін.). Зібраний практичний матеріал слід систематизувати з використанням статистичних та економіко-математичних методів (середні величини, індекси, ряди динаміки, групування, кореляційний аналіз та ін.).

При складанні списку літератури рекомендується дотримуватися такої послідовності:

1. Закони України;
2. Укази Президента України;
3. Постанови Верховної Ради України;
4. Постанови, декрети, рішення Кабінету Міністрів України;
5. Інструктивні матеріали міністерств і відомств;
6. Монографії, наукові праці, статті, навчальна література;
7. Матеріали підприємств.

У переліку використаних джерел законодавчі і нормативні матеріали розташовуються у хронологічному порядку, монографії, статті та ін. – в алфавітному порядку.

Додатки вміщують допоміжний матеріал, який надається у разі потреби для повноти сприйняття реферату. Це таблиці допоміжних цифрових даних, схеми, графіки, форми документів, та приклади їх заповнення, розрахункові приклади та інші ілюстрації допоміжного характеру, які роблять результати дослідження більш наочними.

В процесі *оформлення* матеріалів самостійної роботи слід дотримуватися таких рекомендацій.

Загальний обсяг реферату та контрольної роботи (тобто двох теоретичних питань) без врахування розрахункової частини не повинен перевищувати 8-12 сторінок (без титульного аркуша, завдання, списку літератури і додатків).

Приблизна структура підготовлених матеріалів:

- словник економічних термінів (1-2 стор.);
- вступ (1-2 стор.);
- основна частина – теоретична (5-6 стор.);
- висновки (1-2 стор.).

Робота може бути написана власноручно, надрукована на друкарській машинці (через 2 інтервали) чи набрана на комп'ютері (з інтервалом 1,5) українською мовою на аркушах формату А4. Обсяг роботи не повинен перевищувати відповідно 40 тис. знаків комп'ютерного набору або 25 сторінок, надрукованих на машинці (але не менш 20 сторінок), при цьому враховується тільки вступ, основна частина (теоретична та розрахункова) та висновки. Робота, подана в рукописному варіанті, має бути написана розбірливим почерком.

Написання реферату або теоретичної частини контрольної роботи

передбачає кілька етапів. На початковому етапі відбирається і систематизується матеріал для підготовки роботи згідно з планом. Потім формулюються висновки і рекомендації, які впливають з основного змісту, оцінюється можливість їх використання в практичній діяльності галузевих підприємств. На наступному етапі уточнюються окремі питання, остаточно формулюються висновки і пропозиції. На завершальному етапі зібраний матеріал підлягає літературній обробці і оформленню.

На титульному аркуші (заповнюється згідно зі зразком представленим у додатку А) зазначається міністерство, офіційна назва університету, кафедри, назва реферату або контрольної роботи. Нижче вказується шифр групи, прізвище, ініціали та шифр залікової книжки студента, вчений ступінь, посада, прізвище, ініціали викладача. Внизу титульної сторінки – місто і рік.

На другій сторінці наводиться зміст роботи, який відображає її структуру – складові частини з обов'язковим зазначенням сторінок розміщення.

Текст пишеться на одній сторінці аркуша з дотриманням таких вимог: зліва поле шириною 3,5 см, справа – 1 см, зверху і знизу – по 2 см. Усі сторінки нумеруються у правій верхній частині арабськими цифрами. Загальна нумерація починається з титульного аркуша, але порядковий номер на ньому не ставиться. Кожна структурна частина (зміст, словник економічних термінів, вступ, розділи, висновки, список використаних джерел, додатки) починаються з нової сторінки.

В текстовій частині і додатках умовні позначки, зображення, схеми, графіки повинні відповідати чинним стандартам.

Розділи нумеруються послідовно. Підрозділи – за кожним розділом окремо: перша цифра – номер розділу, друга – підрозділу.

В тексті реферату (теоретичної частини контрольної роботи) повинні міститися посилання на літературні джерела, наведений цифровий матеріал. При посиланні на літературні джерела в квадратних дужках вказують порядковий номер за списком використаної літератури. При наведенні в тексті цитат, в кінці них після лапок ставиться порядковий номер літературного джерела і номер сторінки, на якій розміщена цитата.

Рисунки розміщують відразу після посилання на них у тексті і нумерують послідовно в межах розділу арабськими цифрами: перша цифра – номер розділу, друга – порядковий номер рисунка.

Таблиці також розміщують відразу після згадування про них у тексті. Вони повинні бути простими і зрозумілими. Нумеруються послідовно в межах розділу, причому номер розміщується разом із словом „таблиця”.

При використанні в тексті формул обов'язково вказується значення символів. Після формули ставиться кома, з нового рядка після слова „де” наводяться умовні позначки показників, через дефіс їх тлумачення з наведенням одиниць виміру. Кожен показник розкривається з нового рядка. Формули нумеруються послідовно в межах розділу. Перша цифра вказує розділ, друга – порядковий номер формули. Якщо в подальшому тексті наведені формули відсутні посилання, формули можна не нумерувати.

Виконання розрахунків по завданнях розрахункової частини контрольної роботи здійснюється по варіантах. Варіант, як і у разі вибору теми теоретичної частини, визначається на підставі останніх двох цифр залікової книжки студента, але корегуванню або заміні не підлягає.

Для розрахункового завдання передбачено варіанти задач, що містить раніше наведена табл. 3.1.

Зброшурована та підписана студентом контрольна робота здається на кафедру для перевірки не пізніше, ніж за тиждень до початку екзаменаційної сесії. Строки та порядок представлення рефератів та комплексної розрахункової роботи узгоджується з викладачем.

Формою контролю індивідуальної роботи студента є перевірка підготовлених завдань і співбесіда або захист реферату, комплексних розрахункових робіт і співбесіда або проведення заліку за результатами перевірки контрольної роботи.

Співбесіда або публічний захист включає доповідь та додаткові запитання. *Доповідь* містить загальну презентацію поставлених у межах самостійної роботи завдань та визначеної проблематики, стисло характеристику головних узагальнень, здобутих в процесі дослідження, надання рекомендацій та окреслення шляхів вирішення виявлених проблем. По можливості висвітлені положення повинні бути обґрунтовані посиланнями на провідний досвід, статистичними даними, матеріалами аналітичних розрахунків тощо.

В процесі підготовки доповіді слід усвідомлювати обмеженість тривалості виступу (5-7 хв.), а також враховувати необхідність запам'ятовування значного обсягу специфічного матеріалу, тому рекомендується будувати короткі, але змістовні фрази, представляти округлені дані та висвітлювали лише головні моменти дослідження.

Оцінку за виконану самостійну роботу з курсу „Економічне обґрунтування господарських рішень” викладач виставляє згідно з існуючими положеннями за реферат та індивідуальні розрахункові завдання – за чотирибальною системою („відмінно”, „добре”, „задовільно”, „не задовільно”), за контрольну роботу – „зараховано” або „не зараховано” як середню за опрацьовані питання і розрахункові завдання. Критерії оцінок за чотирибальною шкалою представлено у розділі „Підсумковий контроль знань” методичних рекомендацій.

3.3. Тематика теоретичних індивідуальних завдань

1. Теорія прийняття рішень.
2. Зміст та функції теорії прийняття рішень.
3. Методи, структура і категорії теорії прийняття рішень.
4. Організаційні фактори впливу на прийняття господарських рішень.
5. Етапи підготовки і прийняття рішень.

6. Порядок підготовки і прийняття рішень.
7. Прийом, обробка, представлення інформації в процесі прийняття рішень.
8. Розпізнавання ситуації як етап прийняття рішень.
9. Підготовка варіантів рішень (альтернатив).
10. Оцінка ефективності варіантів рішень (альтернатив).
11. Класифікація рішень.
12. Види рішень залежно від характеру дій.
13. Види рішень залежно від різних ознак.
14. Вимоги до господарських рішень.
15. Місце економічного обґрунтування в системі підготовки і прийняття рішень.
16. Цілі та категорії економічного обґрунтування.
17. Принципи економічного обґрунтування.
18. Критерії оцінки ефективності господарських рішень.
19. Сутність і види невизначеності.
20. Вплив невизначеності на оцінку варіантів рішень.
21. Варіанти економічного обґрунтування альтернатив.
22. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності.
23. Теорія корисності в системі процесів прийняття рішень.
24. Обґрунтування господарських рішень в умовах ризику.
25. Проектний ризик та прийняття господарських рішень.
26. Оцінка варіантів рішень за умови впевненості, ризику, невизначеності.
27. Підходи до економічної оцінки господарських рішень.
28. Ретроспективна оцінка та прогнозування.
29. Фактори впливу на ефективність господарського рішення.
30. Класифікація методів розробки, прийняття і реалізації рішень.
31. Евристичні методи розробки та прийняття управлінських рішень.
32. Методи групової роботи.
33. Методи індивідуальної роботи.
34. Методи прогнозування.
35. Перевірка прогнозів, вибір методу прогнозування.
36. Аналітичні методи обґрунтування.
37. Аналіз абсолютних, відновних та середніх величин.
38. Порівняння, балансові зіставлень, групування, графічний і табличний методи обґрунтування.
39. Методи факторного аналізу.
40. Математичні методи і прийоми при обґрунтуванні господарських рішень.
41. Багатопланові аналітичні методи обґрунтування господарських рішень.
42. Утворення та складові капітальних витрат.
43. Методи розрахунку та порядок визначення величини капітальних витрат.
44. Інформаційна база визначення поточних витрат.

45. Склад поточних витрат згідно з номенклатурою та порядком калькуляції.
46. Склад поточних витрат за елементам.
47. Порядок визначення складових поточних витрат.
48. Розрахунок окремих елементів доходних надходжень.
49. Фінансові результати: прибуток, збиток від реалізації господарського рішення.
50. Порядок визначення економії поточних витрат.

3.4. Розрахункові індивідуальні завдань

Задача 1

Завдання

Надати оцінку економічної ефективності двох альтернативних варіантів інвестиційного проекту за традиційним та сучасним підходом. Зробити вибір варіанта з обґрунтуванням у висновках доцільності прийняття рішення.

Варіанти обираються за останньою та передостанньою цифрою залікової книжки студента за даними, наведеними у табл. 3.2. Витрати, наведені в таблиці, складаються з капіталовкладень, що здійснюються на початку періоду інвестування – у 0-му році, та поточних витрат, які утворюються з моменту початку експлуатації об'єкта – з 1-го року, та враховують амортизацію основних засобів. Надходження являють собою доходи отримані від комерційної експлуатації об'єкта.

Окремі результати розрахунків, виконані за теоретичними матеріалами лекційного курсу, зводяться у табл. 3.3 та 3.4.

Задача 2

Завдання

Надати оцінку порівняльної економічної ефективності двох альтернативних варіантів інвестиційного проекту. Зробити вибір варіанта з обґрунтуванням у висновках доцільності прийняття рішення.

Варіанти обираються за останньою та передостанньою цифрою залікової книжки студенту за даними наведеними у табл. 3.5, окрім коефіцієнта вагомості показників якості, розмір якого обирається за останньою цифрою залікової книжки.

Нормативний коефіцієнт порівняльної економічної ефективності приймається рівним 0,15.

Таблиця 3.2. Вихідні дані для оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту за варіантами (тис. грн.)

Варіант	Показник	Рік						
		0	1	2	3	4	5	6
0	Витрати	1000	500	600	900	900	950	950
	в т.ч. амортизація		100	100	100	100	100	100
	Надходження		400	600	900	1000	1300	1500
1	Витрати	1200	550	650	1000	1000	1000	1000
	в т.ч. амортизація		120	120	120	120	120	120
	Надходження		550	750	1100	1100	1300	1500
2	Витрати	1300	550	700	950	950	1000	1000
	в т.ч. амортизація		130	130	130	130	130	130
	Надходження		500	700	1000	1100	1350	1600
3	Витрати	1150	550	650	850	900	900	950
	в т.ч. амортизація		115	115	115	115	115	115
	Надходження		550	650	1050	1200	1300	1600
4	Витрати	1250	600	600	900	950	1000	1000
	в т.ч. амортизація		125	125	125	125	125	125
	Надходження		600	650	950	1100	1300	1550
5	Витрати	1050	550	600	650	950	950	1000
	в т.ч. амортизація		105	105	105	105	105	105
	Надходження		600	600	700	1100	1200	1500
6	Витрати	1000	600	700	900	900	900	900
	в т.ч. амортизація		100	100	100	100	100	100
	Надходження		600	700	950	1050	1200	1550
7	Витрати	1200	650	650	900	900	1000	1000
	в т.ч. амортизація		120	120	120	120	120	120
	Надходження		600	650	1100	1100	1400	1500
8	Витрати	1300	750	750	900	900	900	1000
	в т.ч. амортизація		130	130	130	130	130	130
	Надходження		650	700	900	1100	1200	1600
9	Витрати	1150	550	550	950	950	950	1000
	в т.ч. амортизація		115	115	115	115	115	115
	Надходження		550	600	1000	1000	1200	1500

Таблиця 3.3. Показники економічної ефективності інвестиційного проекту за варіантами

№ п/п	Показник	Од. виміру	Значення показника за варіантом	
1	Капіталовкладення			
2	Середньорічні поточні витрати			
3	Середньорічні амортизаційні відрахування			
4	Середньорічний дохід			
5	Середньорічний прибуток до оподаткування			
6	Середньорічний чистий прибуток			
7	Госпрозрахунковий дохід			
8	Коефіцієнт загальноекономічної ефективності			
9	Загальноекономічний термін окупності капіталовкладень			
10	Коефіцієнт госпрозрахункової ефективності			
11	Госпрозрахунковий термін окупності капіталовкладень			

Таблиця 3.4. Чиста теперішня вартість інвестиційного проекту (NPV) за варіантами

№ п/п	Показник	Рік реалізації проекту						
		0	1	2	3	4	5	6
1	Капіталовкладення, тис. грн.							
2	Доходи, тис. грн.							
3	Поточні витрати, тис. грн.							
4	Прибуток до оподаткування (п.2 – п.3), тис. грн.							
5	Податок на прибуток (п.4*0,3), тис. грн.							
6	Чистий прибуток (п.4 – п.5), тис. грн.							
7	Амортизація, тис. грн.							
8	Чистий грошовий потік (п.6 + п.7), тис. грн.							
9	Коефіцієнт дисконтування $(1 / (1 + R)^t)$ при	R = 15 %						
		R = 20 %						
10	Дисконтований грошовий потік, тис. грн., при	R = 15 %						
		R = 20 %						
11	NPV, накопичений підсумок по роках (за п.10), тис. грн., при	R = 15 %						
		R = 20 %						

Таблиця 3.5. Вихідні дані для оцінки порівняльної економічної ефективності інвестиційного проекту за варіантами

Показник	Варіант										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
<i>За останньою та передостанньою цифрою</i>											
Капіталовкладення, тис. грн.	1000	1200	1300	1150	1250	1050	1000	1200	1300	1150	
Річні поточні витрати, тис. грн.	800	870	860	800	840	780	820	850	875	830	
Потужність (максимально можливий обсяг виробництва), тис. од.	1200	1250	1290	1200	1260	1180	1230	1280	1300	1240	
Термін ефективної експлуатації, р.	5	6	7	8	9	5	6	7	8	9	
Рівень показників якості, фізичних од.	„А”	5	6	4,5	4	5,5	6,5	7	4,5	6	5
	„Б”	15	16	17	18	19	15	16	17	18	19
	„В”	0,80	0,90	0,70	0,75	0,85	0,85	0,75	0,70	0,90	0,80
	„Г”	20	19	18	17	16	16	17	18	19	20
	„Д”	100	105	110	105	100	110	120	115	115	120
<i>За останньою цифрою</i>											
Коефіцієнт вагомості показників якості	„А”	0,50	0,20	0,20	0,05	0,05	0,05	0,50	0,20	0,20	0,20
	„Б”	0,20	0,50	0,20	0,05	0,05	0,05	0,20	0,50	0,05	0,05
	„В”	0,20	0,20	0,50	0,20	0,20	0,50	0,05	0,05	0,05	0,05
	„Г”	0,05	0,05	0,05	0,20	0,50	0,20	0,05	0,05	0,20	0,50
	„Д”	0,05	0,05	0,05	0,50	0,20	0,20	0,20	0,20	0,50	0,20

4. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ І ПРИНЦИПИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ

4.1. Загальні положення

Обґрунтування економічної ефективності є обов'язковою умовою прийняття рішень щодо вкладання коштів в будівництво, реконструкцію, впровадження нових технічних засобів, інші заходи, що сприяють поліпшенню функціонування та розвитку підприємств.

Виконання завдань з економічного обґрунтування господарських рішень і заходів має на меті оволодіння студентами навичками виконання економічних розрахунків.

Основною задачею економічного обґрунтування господарських рішень є визначення економічного ефекту від використання в системі господарювання основних та побіжних результатів, отриманих при вирішенні конкретної технічної або організаційної задачі. Оцінка ефективності прийнятого господарського рішення повинна бути комплексною і враховувати всі його економічні, соціальні й інші аспекти. Для цього потрібно провести ряд необхідних розрахунків по визначеній схемі.

При обґрунтуванні економічної ефективності господарських рішень можуть використовуватись два методичні підходи (напрями):

1. Оцінка абсолютної (загальної) економічної ефективності, яка спирається на співставлення економічних вигод і витрат за конкретним проектом – з використанням в якості критеріїв ефективності показників терміну окупності капіталовкладень і коефіцієнта абсолютної ефективності, або чистої приведенної вартості проекту і внутрішньої норми окупності.

На практиці, у числі варіантів економічного обґрунтування, для яких доцільно використовувати метод абсолютної (загальної) економічної ефективності, знаходяться господарські рішення, які дозволяють збільшити прибутки підприємства (за рахунок отримання додаткових витрат, зменшення експлуатаційних витрат, обох зазначених факторів), в т.ч. будівництво нових об'єктів або реконструкція діючих, технічне переозброєння існуючих виробничих систем із збільшенням потужності; із створенням можливості надання додаткових послуг або підвищення якості існуючих тощо.

2. Оцінка порівняльної економічної ефективності, яка спирається на співставлення приведених витрат по двох чи більше альтернативних варіантах. Цей методичний напрям доцільно використовувати у випадках неможливості визначення безпосередніх економічних вигод проекту у вигляді збільшення доходів та прибутків підприємства.

У числі варіантів економічного обґрунтування, для яких доцільно використовувати метод порівняльної економічної ефективності:

а) економічне обґрунтування господарських рішень, які не призводять до збільшення доходів підприємства, в т.ч. застосування нових рішень в організації виробництва;

б) економічне обґрунтування розробки, серійного виробництва і впровадження нових технічних засобів довготривалого використання.

Інформаційно економічне обґрунтування ефективності господарських рішень містить:

- обґрунтування вибраного методу оцінки економічної ефективності основних технічних рішень проекту;
- формулювання основних і супутніх результатів – економічних вигод проекту;
- розрахунок необхідних капітальних (одноразових) витрат, що здійснюються до початку експлуатації проекту;
- вартісну оцінку поточних експлуатаційних витрат проекту;
- вартісну оцінку доходів і чистих прибутків від реалізації проекту;
- оцінку економічної ефективності проекту з визначенням одного чи більше показників – коефіцієнта абсолютної економічної ефективності, терміну окупності, чистої теперішньої вартості, річного економічного ефекту тощо.

Крім того, при використанні методу порівняльної економічної ефективності повинні знайти відображення:

- розрахунок необхідних капітальних (одноразових) витрат по альтернативному варіанту (вибраному як база для порівняння);
- оцінка поточних експлуатаційних витрат альтернативного варіанта (вибраного як база для порівняння);
- оцінка рівня якості проектного варіанта у порівнянні з базовим варіантом.

4.2. Принципи визначення абсолютної економічної ефективності

При визначенні абсолютної економічної ефективності традиційно спираються на такі критерії ефективності як:

1. Коефіцієнт загальноекономічної абсолютної економічної ефективності ($E_{\text{ef(заг)}}$) та відповідний термін окупності капіталовкладень ($T_{\text{ок(заг)}}$), що визначаються за формулами:

$$E_{\text{ef(заг)}} = \frac{\Pi_{\text{річ}}}{K}; \quad (1)$$

$$T_{\text{ок(заг)}} = \frac{K}{\Pi_{\text{річ}}}, \quad (2)$$

де $\Pi_{\text{річ}}$ – середньорічний прибуток підприємства (до сплати податків), який очікується від впровадження проектних рішень; у разі здійснення заходів щодо поліпшення діяльності існуючих підприємств враховується лише приріст прибутку за рахунок проекту; K – капіталовкладення у здійснення проектних

рішень. В суму капіталовкладень включають купівельну вартість (або вартість створення власними силами) обладнання та інших технічних засобів з терміном використання більше одного року, витрати на їх транспортування, монтаж, налагодження та інші проектно-пускові роботи і супутні витрати; витрати на придбання (створення) нематеріальних активів тощо.

2. Коефіцієнт госпрозрахункової абсолютної економічної ефективності ($E_{\text{еф(госп)}}$) та госпрозрахунковий термін окупності капіталовкладень ($T_{\text{ок(госп)}}$), що визначаються за формулами:

$$E_{\text{еф(госп)}} = \frac{\text{ЧП}_{\text{річ}} + A_{\text{річ}}}{K}; \quad (3)$$

$$T_{\text{ок(госп)}} = \frac{K}{\text{ЧП}_{\text{річ}} + A_{\text{річ}}}, \quad (4)$$

де $\text{ЧП}_{\text{річ}}$ – середньорічний чистий прибуток підприємства (після сплати податків), який очікується від впровадження проектних рішень; $A_{\text{річ}}$ – середньорічна сума амортизації основних фондів і нематеріальних активів, які вводяться за даним проектом; K — капіталовкладення у здійснення проектних рішень; $(\text{ЧП}_{\text{річ}} + A_{\text{річ}})$ – госпрозрахунковий дохід підприємства.

В показниках загальноекономічної (народногосподарської) економічної ефективності при визначенні вигод проекту спираються на очікуваний балансовий прибуток (прибуток до сплати податків), який розраховується як різниця між доходами підприємства від реалізації проекту та експлуатаційними витратами. В умовах адміністративно-регульованої економіки і загальнодержавної власності на засоби виробництва ці показники достатньою мірою відображали ефективність капіталовкладень з точки зору власника. До того ж, капіталовкладення в тих умовах здійснювались виключно за рахунок коштів державного бюджету і обов'язковою умовою для відкриття фінансування капіталовкладень було дотримання нормативних рівнів коефіцієнта абсолютної економічної ефективності (терміну окупності капіталовкладень). Зокрема, нормативний рівень коефіцієнта абсолютної економічної ефективності капіталовкладень для машинобудування складав 0,15, а відповідний нормативний термін окупності – 7 років.

Прибуток підприємства є джерелом сплачення податку на прибуток, отже у розпорядженні підприємства залишається лише його частина у вигляді прибутку після сплати податків. Крім того, в розпорядженні госпрозрахункового підприємства залишаються амортизаційні відрахування, як грошові суми для відшкодування зносу основних фондів і нематеріальних активів.

Показники госпрозрахункової економічної ефективності ґрунтуються на визначенні вигод проекту по грошових надходженнях, які в підсумку залишаються в розпорядженні госпрозрахункового підприємства, отже є такими, що наочно характеризують економічну результативність з точки зору

окремого підприємства. В умовах ринкової економіки такий підхід є більш доцільним при здійсненні капіталовкладень за рахунок власних коштів підприємства або за рахунок отримання кредитів на зворотній основі.

У зарубіжній практиці при визначенні економічної ефективності капіталовкладень (реальних інвестицій) додатково враховують зміну вартості грошей (капіталу) в часі: прибутки та інші грошові надходження, які очікуються від проекту в майбутньому, та капіталовкладення приводяться до одного часового терміну – моменту початку здійснення капіталовкладень. Певна сума грошей «сьогодні» завжди дорожча від такої ж суми грошей в майбутньому, через деяку кількість років. Це має місце, щонайперше, за рахунок використання «сьогоднішніх» грошей в бізнесі і отримання відповідного доходу у вигляді відсотків на капітал. Загальні формули приведення грошових потоків до одного часового терміну мають вигляд:

$$S_t = S_0 \cdot (1 + R)^t; \quad (5)$$

$$S_0 = \frac{S_t}{(1 + R)^t}, \quad (6)$$

де S_0 – початкова вартість грошей (капіталу) в нульовому періоді, визначається у фінансових розрахунках як «теперішня вартість»; S_t – вартість грошей через t років, визначається у фінансових розрахунках як «майбутня вартість»; R – ставка дисконтування, що є відсотковим рівнем бажаної середньорічної дохідності проекту з урахуванням середнього рівня дохідності безризикових капіталовкладень та плати за ризик. За економічним змістом, це вартість капіталу при його альтернативному використанні.

В оцінках вигод і витрат від довгострокових інвестиційних проектів вважають за доцільне враховувати зміну вартості грошей в часі шляхом приведення майбутніх економічних вигод до їхньої «теперішньої вартості».

В зарубіжній практиці для оцінки ефективності капіталовкладень (інвестиційних проектів) використовують такі показники:

1. **Чиста теперішня вартість проекту** (net present value, NPV) – цей показник характеризує підсумовану за певну кількість років (розрахунковий період) «чисту» суму теперішньої (дисконтованої) вартості грошових надходжень та витрат, пов'язані з інвестуванням та експлуатацією проекту.

У спрощеному варіанті, який рекомендується використовувати в розрахунках, показник чистої теперішньої вартості проекту (NPV) може визначатись як різниця між дисконтованими (приведеними до року початку інвестування проекту) грошовими надходженнями на підприємство (грошовими потоками) за весь період експлуатації проекту та початковими капіталовкладеннями:

$$NPV = \sum_{t=0}^n \frac{CF_t}{(1 + R)^t} - K, \quad (7)$$

де t – порядковий номер року від початку здійснення інвестування (при цьому $t=0$ для періоду здійснення інвестицій до початку експлуатації об'єкта. Для періоду експлуатації проекту $t = 1, 2, \dots, n$); n – тривалість розрахункового періоду здійснення проекту у роках. Тривалість розрахункового періоду визначається зацікавленою стороною, спираючись на термін життєдіяльності проекту, бажаний термін окупності, період кредитування тощо; CF_t – чистий грошовий потік (cash flow) року t , який є алгебраїчною сумою всіх грошових надходжень і витрат, пов'язаних з інвестуванням і експлуатацією проекту протягом розрахункового періоду.

У загальному випадку CF визначається за формулою:

$$CF = NP + A - K + L, \quad (8)$$

де NP – прибуток після сплати податків («чистий прибуток», net profit); A – річна сума амортизації; L – ліквідаційна вартість.

2. **Внутрішня норма доходності** (internal rate of return, IRR). Цей показник являє собою ставку дисконтування, за якою чиста теперішня вартість проекту за визначений період приймає нульове значення.

3. **Термін окупності проекту** – часовий період, за який чиста теперішня вартість приймає нульове значення.

Зважаючи на ймовірнісний і попередній характер оцінки ставки дисконтування як альтернативної норми доходності капіталовкладень (інвестицій) відповідні розрахунки зазвичай виконуються для різних ставок дисконтування.

Умовний чисельний приклад розрахунку показника чистої теперішньої вартості і відповідного терміну окупності наведено в додатку Б.

4.3. Принципи визначення порівняльної економічної ефективності

При техніко-економічному обґрунтуванні проектів, які мають альтернативні організаційно-технічні рішення, використовують метод порівняльної економічної ефективності з розрахунком як підсумковий показник річного економічного ефекту.

Метод ґрунтується на співставленні варіантів за показником річних приведених витрат ($ВП_{річ}$), які визначаються за формулою:

$$ВП_{річ} = C + E_n \cdot K, \quad (9)$$

де C – річні експлуатаційні витрати; E_n – нормативний коефіцієнт порівняльної економічної ефективності (0,12 – для порівняння варіантів інвестиційних проектів із використанням існуючих технічних засобів; 0,15 – для порівняльної оцінки проектів розробки нових технічних засобів).

Показник річного економічного ефекту характеризує різницю річних приведених витрат, розрахованих для двох альтернативних варіантів і є умовною грошовою величиною.

$$E_{\text{річ}} = (C_1 + E_n \cdot K_1) - (C_2 + E_n \cdot K_2); \quad (10)$$

$$E_{\text{річ}} = (C_1 - C_2) + E_n \cdot (K_1 - K_2), \quad (11)$$

де $C_{1,2}$ – річні експлуатаційні витрати по базовому і проектному варіантах відповідно; $K_{1,2}$ – капіталовкладення (одноразові витрати) по базовому і проектному варіантах відповідно.

При здійсненні оцінок порівняльної економічної ефективності реконструкції діючого підприємства як базовий варіант може використовуватись ситуація «до реконструкції». Тоді формула річного економічного ефекту набуває вигляду:

$$E_{\text{річ}} = (C_1 - C_2) + E_n \cdot \Delta K, \quad (12)$$

де ΔK – додаткові капіталовкладення в реконструкцію; $C_{1,2}$ – річні експлуатаційні витрати до та після реконструкції відповідно.

Позитивне значення показника річного економічного ефекту свідчить про економічні переваги проектної варіанта у порівнянні з базовим.

В розрахунках здійснюють порівняння проектної варіанта з вибраним для проведення даного співставлення базовим варіантом. Як базовий варіант приймають альтернативні варіанти розташування підприємства, вибору технічних засобів тощо.

В основі розрахунку показника річного економічного ефекту лежить одна з двох наведених вище базових формул, що дозволяють по-різному трактувати економічний зміст даного показника:

а) як порівняння річних приведених витрат по варіантах, що аналізуються. При цьому, капітальні витрати приводяться до річної розмірності шляхом множення на нормативний коефіцієнт E_n ;

б) як співставлення економії експлуатаційних витрат, одержаної в запроєктованому варіанті порівняно з базовим, із нормативним рівнем додаткового прибутку від капіталовкладень. Останній визначається множенням додаткових капіталовкладень на E_n .

Наведені формули розрахунку річного економічного ефекту є базовими, принциповими і можуть використовуватись лише при порівнянні проектів з аналогічними характеристиками потужності, термінів експлуатації, а також з аналогічними якісними характеристиками.

У загальному випадку з метою забезпечення співставності проектної і базового варіантів належить привести базовий варіант до співставного вигляду з проектним варіантом шляхом введення відповідних поправочних

коефіцієнтів, зокрема, коефіцієнтів, які враховують різницю в потужності, термінах експлуатації і якісних показниках проектного і базового варіантів.

Для визначення річного економічного ефекту використовується одна з нижченаведених формул:

$$E_{\text{річ}} = (C_1 + E_n \cdot K_1) \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - (C_2 + E_n \cdot K_2); \quad (13)$$

$$E_{\text{річ}} = (C_1 \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - C_2) + E_n \cdot (K_1 \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - K_2), \quad (14)$$

де $k_{\text{пр}}$ – коефіцієнт, що враховує різницю в потужності порівнюваних об'єктів (за монтованою ємністю номерів АТС, кількістю каналів тональної частоти, річним обсягом доходів від реалізації продукції і т.п.), визначається як співвідношення відповідних показників проектного варіанта (N_1) і базового (N_2):

$$k_{\text{пр}} = \frac{N_2}{N_1}; \quad (15)$$

$k_{\text{тер}}$ – коефіцієнт, що враховує розходження в термінах ефективної експлуатації, визначається як відношення терміну ефективної експлуатації проектного варіанта (T_2) до базового (T_1):

$$k_{\text{тер}} = \frac{T_2}{T_1}; \quad (16)$$

$k_{\text{екв}}$ – коефіцієнт, що враховує розходження в якісних характеристиках, які не можуть бути безпосередньо оцінені через показники витрат або доходів. Даний коефіцієнт часто називають коефіцієнтом еквівалентності з якості. Порядок його розрахунку такий:

коефіцієнт еквівалентності з якості визначається за формулою:

$$k_{\text{як}} = \frac{\sum_{i=1}^I (M_i \cdot B_i)}{\sum_{i=1}^I B_i}, \quad (17)$$

де i – порядковий номер одиничного показника якості; I – кількість використовуваних одиничних показників якості (рекомендується використовувати від 5 до 10 одиничних показників); M_i – співвідношення якісних показників нового (проектного) (A_i^H) і базового ($A_i^{\text{баз}}$) варіанта по кожному з одиничних показників, що характеризує міру поліпшення якості за i -м одиничним показником:

$$M_i = \frac{A_{i1}}{A_{i2}} \quad (18)$$

або

$$M_i = \frac{A_i^{\text{баз}}}{A_i^{\text{н}}} \quad (19)$$

A_i – значення одиничного показника якості у відповідних фізичних одиницях (якщо збільшення якісного показника характеризує погіршення якості, використовується формула (18), якщо погіршення – формула (19); отже, M_i характеризує міру поліпшення якості за i -м одиничним якісним показником); B_i – коефіцієнт вагомості i -го показника якості. В комплексній характеристиці якості зазвичай різні одиничні показники якості мають неоднакову вагомість, значущість. Вагомість одиничного якісного показника в комплексній оцінці якості визначається експертним шляхом з наданням кожному одиничному показнику оцінок вагомості у балах (наприклад, один бал – має найважливіший з показників, а інші – 0,8; 0,6; і т.ін – що відображує порівняно меншу вагомість).

Порядок розрахунку коефіцієнта еквівалентності з якості для зручності може бути поданий у вигляді табл. 4.1.

Окремі дипломні проекти розглядають технічні рішення, які дозволяють одночасно збільшити доходи підприємства, наприклад, за рахунок надання додаткових послуг зв'язку підвищеної якості, введення похвилинної плати за місцеві телефонні розмови та ін. У цьому разі в сумі річного економічного ефекту повинна знайти відображення і додаткова сума доходів (прибутків), що забезпечується запроєктованим варіантом у порівнянні з базовим ($\Delta\Pi$).

$$E_{\text{річ}} = (C_1 + E_n \cdot K_1) \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - (C_2 + E_n \cdot K_2) + \Delta\Pi; \quad (20)$$

$$E_{\text{річ}} = (C_1 \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - C_2) + E_n \cdot (K_1 \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - K_2) + \Delta\Pi, \quad (21)$$

Визначення обсягів капітальних витрат і річних експлуатаційних витрат здійснюється з урахуванням особливостей варіантів і базується на викладених нижче загальних принципах.

Згідно з наведеними формулами може надаватись оцінка річного економічного ефекту будь-яких технічних, організаційних, інших рішень щодо вдосконалення виробництва і господарювання, в тому числі і оцінка впровадження нової техніки в порівнянні з базовими альтернативними варіантами. Але для обґрунтування розробок нової техніки краще використовувати метод оцінки комплексного економічного ефекту від виробництва і впровадження нової техніки.

Слід зазначити, що в розрахунках порівняльної економічної ефективності достатньо включати до складу капітальних витрат і експлуатаційних витрат лише ті елементи, що мають розходження в порівнюваних альтернативних варіантах.

Таблиця 4.1

Принципова форма розрахунку коефіцієнта еквівалентності з якості

Найменування одичних показників якості	Значення показників якості		Співвідношення показників якості (M_i)	Значущість окремого показника (B_i)	Нормована вагомість ($K_i = \frac{B_i}{\sum B_i}$)	Коефіцієнт еквівалентності ($M_i \cdot K_i$)
	проектного варіанта ($A_{пр}$)	базового варіанта ($A_б$)				
1	2	3	4	5	6	7
Всього				$\sum B_i$	1	$\sum (M_i \cdot K_i)$

5. ПРИКЛАД ВИРІШЕННЯ РОЗРАХУНКОВИХ ЗАВДАНЬ

5.1. Оцінка загальноекономічної ефективності

Завдання

За даними наведеними в таблиці 5.1 надати оцінку загальноекономічної ефективності двох альтернативних варіантів інвестиційного проекту.

Зробити вибір варіанта з обґрунтуванням у висновках доцільності прийняття рішення.

Слід враховувати, що у наведених даних витрати складаються з капіталовкладень, що здійснюються на початку періоду інвестування – у 0-му році та поточних витрат, які утворюються з моменту початку експлуатації об'єкта – з 1-го року, та враховують амортизацію основних засобів; надходження являють собою доходи, отриманні від комерційної експлуатації об'єкта.

Таблиця 5.1

Вихідні дані для оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту (тис. грн)

Варіант	Показник	Рік						
		0	1	2	3	4	5	6
1	Витрати	700	500	600	900	900	950	950
	в т.ч. амортизація	-	100	100	100	100	100	100
	Надходження	-	400	600	900	1000	1300	1500
2	Витрати	900	550	650	1000	1000	1000	1000
	в т.ч. амортизація	-	120	120	120	120	120	120
	Надходження	-	550	750	1100	1100	1300	1500

Рішення

Загальноекономічна ефективність оцінюється за допомогою двох показників: коефіцієнта загальноекономічної ефективності ($E_{\text{еф(заг)}}$) та загальноекономічного терміну окупності капіталовкладень ($T_{\text{ок(заг)}}$). Вони розраховуються за формулами:

$$E_{\text{еф(заг)}} = \frac{\Pi_{\text{річ}}}{K};$$
$$T_{\text{ок(заг)}} = \frac{K}{\Pi_{\text{річ}}},$$

де $\Pi_{\text{річ}}$ – середньорічний прибуток (до сплати податків); K – капіталовкладення.

Отже, перш ніж розраховувати рівень показників, слід визначити розмір $\Pi_{\text{річ}}$. За проектами прибуток дорівнює:

проект 1:

$$1\text{-го року} - \Pi_1^1 = 400 - 500 = -100 \text{ тис. грн};$$

$$2\text{-го року} - \Pi_2^1 = 600 - 600 = 0 \text{ тис. грн};$$

$$3\text{-го року} - \Pi_3^1 = 900 - 900 = 0 \text{ тис. грн};$$

$$4\text{-го року} - \Pi_4^1 = 1000 - 900 = 100 \text{ тис. грн};$$

$$5\text{-го року} - \Pi_5^1 = 1300 - 950 = 350 \text{ тис. грн};$$

$$6\text{-го року} - \Pi_6^1 = 1500 - 950 = 550 \text{ тис. грн};$$

$$\text{середньорічний} - \Pi_{\text{річ}}^1 = \frac{-100 + 0 + 0 + 100 + 350 + 550}{6} = 150 \text{ тис. грн.}$$

проект 2:

$$1\text{-го року} - \Pi_1^2 = 550 - 550 = 0 \text{ тис. грн};$$

$$2\text{-го року} - \Pi_2^2 = 750 - 650 = 100 \text{ тис. грн};$$

$$3\text{-го року} - \Pi_3^2 = 1100 - 1000 = 100 \text{ тис. грн};$$

$$4\text{-го року} - \Pi_4^2 = 1100 - 1000 = 100 \text{ тис. грн};$$

$$5\text{-го року} - \Pi_5^2 = 1300 - 1000 = 300 \text{ тис. грн};$$

$$6\text{-го року} - \Pi_6^2 = 1500 - 1000 = 500 \text{ тис. грн};$$

$$\text{середньорічний} - \Pi_{\text{річ}}^2 = \frac{0 + 100 + 100 + 100 + 300 + 500}{6} = 183 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, по проектах величина показників загальноекономічної ефективності становить:

проект 1:

$$E_{\text{еф(заг)}}^1 = \frac{150}{700} = 0,214 \text{ або } 21,4 \%;$$

$$T_{\text{ок(заг)}}^1 = \frac{700}{150} = 4,67 \text{ р. або } 4 \text{ р. } 8 \text{ міс. } (0,67 \cdot 12),$$

проект 2:

$$E_{\text{еф(заг)}}^2 = \frac{183}{900} = 0,204 \text{ або } 20,4 \%;$$

$$T_{\text{ок(заг)}}^2 = \frac{900}{183} = 4,92 \text{ р. або } 4 \text{ р. } 11 \text{ міс. } (0,92 \cdot 12),$$

Висновки

Виходячи з загальноекономічної оцінки, більш економічно вигідним є проект 1, він має вищий коефіцієнт загальноекономічної ефективності – передбачає рівень окупності у розмірі 21,4 % проти 20,4 % проекту 2; а також дозволяє окупити вкладені кошти на 0,25 року або 3 міс. ($0,25 \cdot 12$) швидше.

5.2. Оцінка госпрозрахункової ефективності

Завдання

За даними наведеними в таблиці 5.2 надати оцінку госпрозрахункової економічної ефективності двох альтернативних варіантів інвестиційного проекту.

Зробити вибір варіанта з обґрунтуванням у висновках доцільності прийняття рішення.

Слід враховувати, що у наведених даних витрати складаються з капіталовкладень, що здійснюються на початку періоду інвестування – у 0-му році та поточних витрат, які утворюються з моменту початку експлуатації об'єкта – з 1-го року, та враховують амортизацію основних засобів; надходження являють собою доходи отриманні від комерційної експлуатації об'єкта.

Таблиця 5.2

Вихідні дані для оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту (тис. грн)

Варіант	Показник	Рік						
		0	1	2	3	4	5	6
1	Витрати	700	500	600	900	900	950	950
	в т.ч. амортизація	-	100	100	100	100	100	100
	Надходження	-	400	600	900	1000	1300	1500
2	Витрати	900	550	650	1000	1000	1000	1000
	в т.ч. амортизація	-	120	120	120	120	120	120
	Надходження	-	550	750	1100	1100	1300	1500

Рішення

Госпрозрахункова економічна ефективність оцінюється за допомогою двох показників: коефіцієнта госпрозрахункової економічної ефективності ($E_{\text{еф(госп)}}$) та госпрозрахункового терміну окупності капіталовкладень ($T_{\text{ок(госп)}}$). Вони розраховуються за формулами:

$$E_{\text{еф(госп)}} = \frac{\text{ЧП}_{\text{річ}} + A_{\text{річ}}}{K};$$

$$T_{\text{ок(госп)}} = \frac{K}{\text{ЧП}_{\text{річ}} + A_{\text{річ}}},$$

де $\text{ЧП}_{\text{річ}}$ – середньорічний чистий прибуток (після сплати податків); $A_{\text{річ}}$ – середньорічна сума амортизації за проектом; K – капіталовкладення; $(\text{ЧП}_{\text{річ}} + A_{\text{річ}})$ – госпрозрахунковий дохід підприємства.

Отже, перш ніж розраховувати рівень показників, слід визначити розмір $ЧП_{річ}$ та $A_{річ}$. За проектами чистий прибуток, виходячи із ставки податку на прибуток – 20 %, дорівнює:

проект 1:

1-го року – $ЧП_1^1 = (400 - 500) = -100$ тис. грн (тому що фінансовим результатом 1-го року є збитки);

2-го року – $ЧП_2^1 = (600 - 600) \cdot (1 - 0,2) = 0$ тис. грн;

3-го року – $ЧП_3^1 = (900 - 900) \cdot (1 - 0,2) = 0$ тис. грн;

4-го року – $ЧП_4^1 = (1000 - 900) \cdot (1 - 0,2) = 80$ тис. грн;

5-го року – $ЧП_5^1 = (1300 - 950) \cdot (1 - 0,2) = 280$ тис. грн;

6-го року – $ЧП_6^1 = (1500 - 950) \cdot (1 - 0,2) = 440$ тис. грн;

середньорічний – $ЧП_{річ}^1 = \frac{-100 + 0 + 0 + 80 + 280 + 440}{6} = 117$ тис. грн.

проект 2:

1-го року – $ЧП_1^2 = (550 - 550) \cdot (1 - 0,2) = 0$ тис. грн. (тому що фінансовим результатом 1-го року є збитки);

2-го року – $ЧП_2^2 = (750 - 650) \cdot (1 - 0,2) = 80$ тис. грн;

3-го року – $ЧП_3^2 = (1100 - 1000) \cdot (1 - 0,2) = 80$ тис. грн;

4-го року – $ЧП_4^2 = (1100 - 1000) \cdot (1 - 0,2) = 80$ тис. грн;

5-го року – $ЧП_5^2 = (1300 - 1000) \cdot (1 - 0,2) = 240$ тис. грн;

6-го року – $ЧП_6^2 = (1500 - 1000) \cdot (1 - 0,2) = 400$ тис. грн;

середньорічний – $ЧП_{річ}^2 = \frac{0 + 80 + 80 + 80 + 240 + 400}{6} = 147$ тис. грн.

Середньорічна амортизація:

проект 1:

$$A_{річ}^1 = \frac{100 + 100 + 100 + 100 + 100 + 100}{6} = 100 \text{ тис грн};$$

проект 2:

$$A_{річ}^2 = \frac{120 + 120 + 120 + 120 + 120 + 120}{6} = 120 \text{ тис грн};$$

Таким чином, по проектах величина показників загальноекономічної ефективності становить:

проект 1:

$$E_{\text{еф(госп)}}^1 = \frac{117 + 100}{700} = 0,310 \text{ або } 31,0 \%;$$

$$T_{\text{ок(госп)}}^1 = \frac{700}{117 + 100} = 3,22 \text{ р. або } 3 \text{ р. } 2,6 \text{ міс. } (0,22 \cdot 12),$$

проект 2:

$$E_{\text{эф(госп)}}^2 = \frac{147+120}{900} = 0,290 \text{ або } 29,0 \%;$$

$$T_{\text{ок(госп)}}^2 = \frac{900}{147+120} = 3,37 \text{ р. або } 3 \text{ р. } 4,4 \text{ міс. } (0,37 \cdot 12).$$

Висновки

Виходячи з госпрозрахункової оцінки, більш економічно вигідним є проект 1, він має вищий коефіцієнт госпрозрахункової економічної ефективності – передбачає рівень окупності у розмірі 31,0 % проти 29,0 % проекту 2; а також дозволяє окупити вкладені кошти на 0,15 року або 1,8 міс. (0,15·12) швидше.

5.3. Оцінка за чистою приведеною вартістю

Завдання

Надати оцінку економічної ефективності двох альтернативних варіантів інвестиційного проекту за сучасним підходом.

Зробити вибір варіанта з обґрунтуванням у висновках доцільності прийняття рішення.

Слід враховувати, що у наведених даних витрати складаються з капіталовкладень, що здійснюються на початку періоду інвестування – у 0-му році та поточних витрат, які утворюються з моменту початку експлуатації об'єкта – з 1-го року, та враховують амортизацію основних засобів; надходження являють собою доходи, отриманні від комерційної експлуатації об'єкта.

Таблиця 5.3

Вихідні дані для оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту (тис. грн.)

Варіант	Показник	Рік						
		0	1	2	3	4	5	6
1	Витрати	700	500	600	900	900	950	950
	в т.ч. амортизація	-	100	100	100	100	100	100
	Надходження	-	400	600	900	1000	1300	1500
2	Витрати	900	550	650	1000	1000	1000	1000
	в т.ч. амортизація	-	120	120	120	120	120	120
	Надходження	-	550	750	1100	1100	1300	1500
Коефіцієнт дисконтування при R=15 %		-	0,870	0,756	0,658	0,572	0,497	0,432

Рішення

Економічна ефективність за сучасним підходом переважно оцінюється за допомогою двох показників:

чистої теперішньої вартості проекту (NPV):

$$NPV = \sum_{t=0}^n \frac{CF_t}{(1+R)^t},$$

де CF_t – чистий грошовий потік; $(1+R)^t$ – коефіцієнт дисконтування; R – ставка дисконту,

та терміну окупності проекту ($T_{ок}$) – часового періоду, за який чиста теперішня вартість приймає нульове значення чи з від'ємного змінює його на додатне.

Отже, перш ніж розраховувати рівень показників, слід визначити розмір дисконтованого CF_t . За проектами дисконтований чистий грошовий потік дорівнює:

проект 1:

$$CF_1^1 = (400 - 500 + 100) \cdot 0,870 = 0 \text{ тис. грн};$$

$$CF_2^1 = (600 - 600 + 100) \cdot 0,756 = 75,6 \text{ тис. грн};$$

$$CF_3^1 = (900 - 900 + 100) \cdot 0,658 = 65,8 \text{ тис. грн};$$

$$CF_4^1 = (1000 - 900 + 100) \cdot 0,572 = 114,4 \text{ тис. грн};$$

$$CF_5^1 = (1300 - 950 + 100) \cdot 0,497 = 223,65 \text{ тис. грн};$$

$$CF_6^1 = (1500 - 950 + 100) \cdot 0,432 = 280,8 \text{ тис. грн};$$

проект 2:

$$CF_1^2 = (550 - 500 + 120) \cdot 0,870 = 104,4 \text{ тис. грн};$$

$$CF_2^2 = (750 - 650 + 120) \cdot 0,756 = 166,32 \text{ тис. грн};$$

$$CF_3^2 = (1100 - 1000 + 120) \cdot 0,658 = 144,76 \text{ тис. грн};$$

$$CF_4^2 = (1100 - 1000 + 120) \cdot 0,572 = 125,84 \text{ тис. грн};$$

$$CF_5^2 = (1300 - 1000 + 120) \cdot 0,497 = 208,74 \text{ тис. грн};$$

$$CF_6^2 = (1500 - 1000 + 120) \cdot 0,432 = 267,84 \text{ тис. грн}.$$

NPV по роках:

проект 1:

$$NPV_0^1 = -700 \text{ тис. грн};$$

$$NPV_1^1 = -700 + 0 = -700 \text{ тис. грн};$$

$$NPV_2^1 = -700 + 75,6 = -624,4 \text{ тис. грн};$$

$$NPV_3^1 = -624,4 + 65,8 = -558,6 \text{ тис. грн};$$

$$NPV_4^1 = -558,6 + 114,4 = -444,2 \text{ тис. грн};$$

$$NPV_5^1 = -444,2 + 223,65 = -220,55 \text{ тис. грн};$$

$$NPV_6^1 = -220,55 + 280,8 = 60,25 \text{ тис. грн,}$$

проект 2:

$$NPV_0^2 = -900 \text{ тис. грн;}$$

$$NPV_1^2 = -900 + 104,4 = -795,6 \text{ тис. грн;}$$

$$NPV_2^2 = -795,6 + 166,32 = -629,28 \text{ тис. грн;}$$

$$NPV_3^2 = -629,28 + 144,76 = -484,52 \text{ тис. грн;}$$

$$NPV_4^2 = -484,52 + 125,84 = -358,68 \text{ тис. грн;}$$

$$NPV_5^2 = -358,68 + 208,74 = -149,94 \text{ тис. грн;}$$

$$NPV_6^2 = -149,94 + 267,84 = 117,9 \text{ тис. грн,}$$

Термін окупності:

проект 1:

$$T_{\text{ок}}^1 = 5 + \frac{220,55}{280,8} = 5,79 \text{ р. або } 5 \text{ р. } 9,5 \text{ міс. } (0,79 \cdot 12);$$

проект 2:

$$T_{\text{ок}}^2 = 5 + \frac{149,94}{267,84} = 5,56 \text{ р. або } 5 \text{ р. } 6,7 \text{ міс. } (0,56 \cdot 12);$$

Висновки

Виходячи з оцінки, більш економічно вигідним є проект 2, він має вищу чисту теперішню вартість проекту – 117,9 тис. грн. проти 60,25 тис. грн. проекту 1; а також дозволяє окупити вкладені кошти на 0,23 року або 2,8 міс. (0,23 · 12) швидше.

5.4. Оцінка порівняльної економічної ефективності

Завдання

Надати оцінку порівняльної економічної ефективності двох альтернативних варіантів інвестиційного проекту з врахуванням головних характеристик.

Зробити вибір варіанта з обґрунтуванням у висновках доцільності прийняття рішення.

Нормативний коефіцієнт порівняльної економічної ефективності приймається рівним 0,15. Коефіцієнт вагомості показників якості становить для показників а, б, в, г, д відповідно 0,5; 0,25; 0,15; 0,05; 0,05.

Рішення

Порівняльна економічна ефективність оцінюється показником річного економічного ефекту ($E_{\text{річ}}$) шляхом співставлення річних приведених витрат ($ВП_{\text{річ}} = C + E_n \cdot K$):

Таблиця 5.4.

**Вихідні дані для оцінки порівняльної економічної ефективності
інвестиційного проекту**

Варіант	Капітало- вкладення, тис. грн.	Річні поточні витрати, тис. грн.	Потуж- ність, тис. од.	Термін ефективної експлуа- тації, р.	Рівень показників якості, фізичних од.				
					а	б	в	г	д
1	1200	870	1250	6	6	16	0,90	19	105
2	1000	800	1200	5	5	15	0,80	20	100

$$E_{\text{річ}} = (C_1 + E_n \cdot K_1) - (C_2 + E_n \cdot K_2);$$

$$E_{\text{річ}} = (C_1 - C_2) + E_n \cdot (K_1 - K_2),$$

де індекси 1 і 2 – варіанти проектів; C – річні поточні витрати; E_n – нормативний коефіцієнт порівняльної економічної ефективності; K – капіталовкладення.

У випадку розбіжностей в характеристиках проектів річний економічний ефект корегується шляхом застосування поправочних коефіцієнтів:

$$E_{\text{річ}} = (C_1 + E_n \cdot K_1) \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - (C_2 + E_n \cdot K_2);$$

$$E_{\text{річ}} = (C_1 \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - C_2) + E_n \cdot (K_1 \cdot k_{\text{пр}} \cdot k_{\text{тер}} \cdot k_{\text{як}} - K_2),$$

де $k_{\text{пр}}$ – коефіцієнт, що враховує різницю в потужностях:

$$k_{\text{пр}} = \frac{N_2}{N_1};$$

$k_{\text{тер}}$ – коефіцієнт, що враховує розходження в термінах ефективної експлуатації:

$$k_{\text{тер}} = \frac{T_2}{T_1};$$

$k_{\text{як}}$ – коефіцієнт, що враховує розходження в якісних характеристиках, коефіцієнт з якості:

$$k_{\text{як}} = \frac{\sum_{i=1}^I (M_i \cdot B_i)}{\sum_{i=1}^I B_i},$$

де M_i – співвідношення окремих одиничних показників у відповідних фізичних одиницях:

$$M_i = \frac{A_{i1}}{A_{i2}};$$

B_i – коефіцієнт вагомості i -го одиничного показника.

Отже, перш ніж розраховувати рівень $E_{річ}$, слід визначити розмір поправочних коефіцієнтів:

$$k_{пр} = \frac{1200}{1250} = 0,960;$$

$$k_{тер} = \frac{5}{6} = 0,833;$$

$$k_{як} = \frac{5}{6} \cdot 0,5 + \frac{15}{16} \cdot 0,25 + \frac{0,80}{0,90} \cdot 0,15 + \frac{20}{19} \cdot 0,05 + \frac{100}{105} \cdot 0,05 = \\ = 0,417 + 0,234 + 0,133 + 0,053 + 0,048 = 0,885.$$

Отже, показник річного економічного ефекту без врахування характеристик проектів дорівнює:

$$E_{річ} = (870 + 0,15 \cdot 1200) - (800 + 0,15 \cdot 1000) = 1050 - 950 = 100 \text{ тис. грн};$$

$$E_{річ} = (870 - 800) + 0,15 \cdot (1200 - 1000) = 70 + 30 = 100 \text{ тис. грн},$$

а з врахування характеристик проектів складає:

$$E_{річ} = (870 + 0,15 \cdot 1200) \cdot 0,960 \cdot 0,833 \cdot 0,885 - (800 + 0,15 \cdot 1000) = \\ = 743 - 950 = -207 \text{ тис. грн};$$

$$E_{річ} = (870 \cdot 0,960 \cdot 0,833 \cdot 0,885 - 800) + 0,15 \cdot (1200 \cdot 0,960 \cdot 0,833 \cdot 0,885 - 1000) = \\ = -184 - 23 = -207 \text{ тис. грн}.$$

Висновки

Виходячи з оцінки без врахування характеристик, більш економічно вигідним є проект 2, він має менші річні приведені витрати (950 тис. грн. проти 1050 тис. грн. проекту 1), тим самим обумовлює виникнення економії витрат у розмірі 100 тис. грн. Але враховуючи менші виробничі потужності ($k_{пр} = 0,960$), коротший термін ефективної експлуатації ($k_{тер} = 0,833$) та нижчий рівень якості ($k_{як} = 0,885$) проекту 2, більш вигідним є проект 1, скориговані річні приведені витрати якого дорівнюють 743 тис. грн., що на 207 тис. грн. менше витрат за проектом 2.

6. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

6.1. Контрольні заходи

Контрольні заходи, які дозволяють оцінити рівень знань студентів по курсу, поділяються на поточні та підсумкові.

У поточному порядку знання оцінюються в процесі виконання теоретичних та розрахункових контрольних завдань і тестування у формі опитування або письмово.

Поточні контрольні заходи проводяться наприкінці вивчення тем курсу згідно з тематичним планом навчальної дисципліни залежно від обсягу вивченого матеріалу. Перелік запитань та задач визначається змістом лекційного курсу та виконаними практичними завданнями.

Періодичність та складність поточних контрольних заходів обирається викладачем. Можливо систематичне проведення опитування, надання коротких письмових відповідей або тестування на початку кожного практичного заняття протягом 5-10 хвилин за матеріалом, вивченим на попередньому занятті. Або періодичне, більш глибоке розкриття за відносно ширшим переліком завдань, що охоплює матеріали декількох занять, змісту окремих аспектів економіки транспортної галузі три-чотири рази у семестрі.

Якість підготовки оцінюється за чотирибальною системою („відмінно”, „добре”, „задовільно”, „не задовільно”).

Якість засвоєння навчального матеріалу по дисципліні в цілому визначення за підсумком виконання контрольної роботи, при проведенні заліку по курсу та державного іспиту.

Контрольна робота виконується студентами безвідривної форми навчання у письмовій формі згідно з другим розділом даних методичних вказівок.

Залік по дисципліні проводиться в усній формі. Студентам дають два комплексних питання з курсу та одне розрахункове завдання. Питання задаються таким чином, що можлива оцінка знань по декількох темах. Задачі дозволяють оцінити рівень набуття навичок прикладної роботи та побудовано по розрахункових матеріалах практичних занять.

Залік проводиться у вигляді співбесіди з викладачем, протягом якої можливо виникнуть додаткові питання. Якість підготовки оцінюється за системою „зараховано” або „не зараховано”.

Курс „Економічне обґрунтування господарських рішень” відноситься до блоку дисциплін, питання по яких включаються у завдання державного іспиту. Саме тоді проводиться остаточний підсумковий контроль знань студентів. Форма проведення державного іспиту – письмова. Завдання формулюються у вигляді розрахункових задач.

6.2. Критерії атестаційної оцінки

„Відмінно” – відповідь побудована на рівні самостійного творчого мислення на основі ґрунтовного знання проблеми, що висвітлюється, основних понять та категорій, розуміння закономірностей транспортних процесів в ринкових умовах господарювання, грамотне, логічно-послідовне викладення теоретичного матеріалу, вміння пов’язувати його з практикою транспортних підприємств, а також робити узагальнення та висновки. Знання сучасної концепції та стратегії організаційно-економічного розвитку залізничного транспорту та його структурних підрозділів.

„Добре” – вірна відповідь, побудована на рівні самостійного мислення з елементами творчого пошуку, розуміння студентом основних закономірностей виробничо-економічних процесів. Допускаються окремі незначні помилки та неточності у висвітленні неосновних аспектів проблеми.

„Задовільно” – в цілому вірна відповідь на рівні загального сприйняття економічних ситуацій. Допускаються недостатньо вірні формулювання, окремі незначні помилки у висвітленні основних аспектів проблеми, незнання другорядних понять і категорій.

„Незадовільно” – невірна відповідь на питання. Допущені значні помилки, що мають принципове значення в теоретичних визначеннях і практичному застосуванні. Незнання більшості понять і категорій економіки транспорту. Нерозуміння основних закономірностей розвитку транспортних підприємств в умовах ринкових відносин. Неспроможність аналізувати процеси ефективного використання виробничих ресурсів.

„Зараховано” – при дотримання вимог по оцінках „відмінно”, „добре”, „задовільно”.

„Не зараховано” відповідає оцінці „незадовільно”.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

7.1. Основна література

1. Анисимов О.С. Принятие управленческих решений: методология и технология. – М.: ФГОУ Рос. АКО АПК, 2002.
2. Беспалов В.А. Методологические проблемы системы управленческих решений. – М.: Экономика, 1986.
3. Глущенко В.В., Глущенко И.И. Разработка управленческого решения. – Железногорск: НПЦ «Крылья», 1997.
4. Днев В.С. Управленческие решения: неопределенность, модели, интуиция. – Новосибирск, 2001.
5. Клименко С.М., Дубова О.С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. – К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.

6. Колпаков В.М. Теория и практика принятия управленческих решений: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2004.
7. Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений. – М.: Логос, 2000.
8. Литвак Б.Г. Разработка управленческого решения. – М.: Дело, 2001.
9. Любенко Н.М. Економічне обґрунтування проектних рішень (ефективність капіталовкладень і нової техніки). – К.: КІЗ, 2001. – 53 с.

7.2. Додаткова література

1. Гибшман А.Е. Определение экономической эффективности проектных решений на железнодорожном транспорте. – М.: Транспорт, 1995. – 240 с.
2. Економіка залізничного транспорту: Метод. вказівки до виконання диплом. проектів для студентів спец. 8.100403 „Організація перевезень та управління на транспорті (залізничний тр-т)”. / Укл.: Є.М.Сич, В.М.Кислий, В.П.Гудкова. – К.: Вид-во КУЕТТ, 2003. – 42 с.
3. Методические рекомендации по оценке инвестиционных проектов на железнодорожном транспорте. – М.: МПС РФ, 1998. – 123 с.
4. Методы экономической оценки инвестиционных проектов на транспорте / Сост. Ю.Ф. Кулаев. – К. Транспорт Украины, 2001. – 182 с.
5. Определение эффективности капитальных вложений на транспорте / Под. Ред.. Л.В. Конторовича, В.И. Лившица. – М.: Наука, 1982. – 103 с.
6. Техніко-економічне обґрунтування проектних рішень у господарстві сигналізації та зв'язку залізничного транспорту. / Укл.: Є.М.Сич, В.М.Кислий, В.П.Гудкова. – К.: Вид-во КУЕТТ, 2003. – 73 с.

7.3. Періодичні видання

1. Весь транспорт.
2. Железнодорожный транспорт.
3. Железные дороги мира.
4. Залізничний транспорт України.
5. Інформаційно-керуючі системи на залізничному транспорті.
6. Магістраль.
7. Транспорт.
8. Экономика железных дорог.
9. Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту.

МІНІСТЕРСТВО ТРАНСПОРТУ ТА ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСПОРТУ

Кафедра „Економіки підприємств транспорту”

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з дисципліни „Економічне обґрунтування господарських рішень”

Виконав студент групи _____

(Прізвище, ініціали)

Шифр _____

Перевірив

(посада, наукове звання)

(Прізвище, ініціали)

Київ 2009

Навчально-методичне видання

Гудкова Вікторія Петрівна
Крищенко Світлана Олександрівна

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ
ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ
Методичні вказівки до контрольної роботи ...
для студентів економічних спеціальностей
заочної форми навчання

Відповідальний за випуск:
Гудкова В.П.

Редактор: Щербак Н.В.

Підписано до друку р. Формат паперу 60x84/16, папір – офсетний,
друк – на різнографі. Зам. № 180-09 Тираж 60.

Надруковано у видавництві ДЕТУТ
(Свідоцтво про реєстрацію від 27.12.07 р. Серія ДК № 3079,
03049, м. Київ – 49, вул. Миколи Лукашевича, 19